

HUKUK HAKİMİNİN CEZA MAHKEMESİ KARŞISINDA DURUMU

818 sayılı Borçlar Yasasının 53. maddesi , hukuk hakimine, ceza hukukunun sorumluluğa ilişkin kuralları ya da ceza mahkemesinin mahkumiyet veya beraat kararları karşısında geniş bir bağımsızlık tanımıştır. Madde metni şöyledir :

“Hakim, kusur bulunup bulunmadığına veya haksız eylemi işleyenin ayırtım gücüne sahip olup olmadığına karar vermek için, ceza hukukunun sorumluluk kurallarıyla bağlı olmadığı gibi, ceza mahkemesince verilen aklama (beraat) kararıyla da bağlı değildir. Bundan başka, ceza mahkemesinin kararı, kusurun değerlendirilmesi ve zarar tutarının saptanması konularında da hukuk hakimini bağlamaz.”

Aynı maddenin 6098 sayılı yeni Türk Borçlar Kanunu’ndaki karşılığı olan 74.maddesi de şöyledir:

“Hâkim, zarar verenin kusurunun olup olmadığı, ayırt etme gücünün bulunup bulunmadığı hakkında karar verirken, ceza hukukunun sorumlulukla ilgili hükümleriyle bağlı olmadığı gibi, ceza hâkimi tarafından verilen beraat kararıyla da bağlı değildir.

Aynı şekilde, ceza hâkiminin kusurun değerlendirilmesine ve zararın belirlenmesine ilişkin kararı da, hukuk hâkimini bağlamaz.”

Her iki yasanın bu hükümlerine göre , **hukuk hakimi:**

1- Ceza mahkemesinin sorumluluk kurallarıyla bağlı değildir. Bu nedenle:

- a) Kusuru ve derecesini (gerekli buluyorsa) ceza mahkemesinden ayrı ve bağımsız olarak yeniden değerlendirebilecektir.
- b) Haksız eylemi işleyenin ayırtım gücüne sahip olup olmadığını, ceza davasından ayrı ve Medeni Yasa hükümlerine göre yeniden araştırarak ve değerlendirecektir.

2- Eylemin hukuka aykırı olup olmadığını, ceza mahkemesince verilen aklama (beraat) kararı ile bağlı olmaksızın yeniden araştırıp saptayacaktır.

3- Eylem ile zarar arasındaki nedensellik bağına, ceza hukuku kuralları dışında, özel hukuk ilkelerine göre yeniden belirleyecektir.

4- Davalının, haksız eylemi işleyen kişi olup olmadığı ve eylemin suç niteliği taşımadığı (ceza mahkemesince kesinlikle saptanmamışsa) hukuk hakimi yeni topladığı kanıtlarla birlikte değerlendirecek ve suç niteliği varsa bunu ortaya çıkaracaktır.

5- Ve nihayet zararı ve tutarını doğrudan belirleyecektir.

Ancak, hukuk hakimine BK.53.(TBK.74.) maddesi ile tanınan bu yetkiler sınırsız değildir. Bu nedenle, **ceza mahkemesi kararları :**

- 1) Hukuk Hakimini bağlayan kararlar,
- 2) Hukuk Hakimini bağlamayan kararlar olarak ikiye ayrılmaktadır.

Aşağıda bu ayrıma göre açıklamalar yapılacak ve Yargıtay kararlarından örnekler verilecektir.

I- HUKUK HAKİMİNİ BAĞLAYAN KARARLAR

Her ne kadar, BK.53.(TBK.74) maddesi metninde, ceza mahkemesince verilen kararların hukuk hakimini bağlayacağına ilişkin açık bir hüküm yoksa da, bu maddenin genel yorumundan ve özellikle son cümlesinin karşı anlamından, ceza mahkemesince verilen mahkumiyet kararındaki, eylemin hukuka aykırılığını ve nedensellik bağına saptayan maddi olay konusundaki kabulünün hukuk hakimini de bağlayacağı hem bilimsel, hem de kökleşmiş içtihatlarla benimsenmiş bulunmaktadır. Esasen 1086 sayılı HMUK. nun kesin kanıtla ilişkin 295.maddesinin 1.fıkrası (6100 sayılı HMK.204.maddesi 1.fıkrası) hükmü de BK.53.(TBK.74.) maddesi hükmünün bu biçimde yorumlanmasını gerektirmektedir.¹

Ceza mahkemesinin, uyuşmazlık konusu bir olayın tesbitine, başka bir deyişle, olayın varlığı ve bu olayın sanık tarafından işlendiğine ilişkin maddi nedensellik ilgisini tesbit eden kesinleşmiş hükmü, hukuk mahkemesi yönünden de kesin hüküm demektir. Bunun nedeni, ceza yargılamasında ispat araçları bakımından, ceza hakiminin hukuktakinden çok daha elverişli bir durumda oluşudur. Bu nedenle, ceza mahkemesinin maddi nedensellik ilgisini tesbit eden kesinleşmiş hükmünün, hukuk hakimini bağlamasına, BK.53.(TBK.74.) maddesi de engel değildir.²

Ceza mahkemesinde, haksız eylemin öğelerinden eylem, nedensellik bağı ve hukuka aykırılık yönleri saptanmış ve bunlar kesinleşmişse, bu üç öğe bakımından ceza mahkemesinin mahkumiyet ya da beraat kararı hukuk hakimini bağlayacaktır.³

Sonuç olarak ceza hakimi, suçun işlendiğini veya işlenmediğini kesinlikle saptamışsa, bu hukuk hakimini bağlayacaktır.⁴

Şunu da ekleyelim ki, ceza mahkemesinde saptanan maddi olgularla ve buna bağlı kesin mahkumiyet kararı ile bağlı olan hukuk hakimi, BK.53.(TBK.74.) maddesi hükmüncü kusurun derecesini belirleme yönünden Ceza Hukukunun sorumluluğa ilişkin hükümleri ile bağlı değildir. Çünkü hukuka aykırılık haksız eylemin objektif, kusur ise subjektif unsurunu oluşturur. Bu nedenle, hukuk hakimi ceza mahkemesinde belirlenen kusur oranı ile bağlı olmaksızın, gerekli görüyorsa yeniden kusur incelemesi yaptırır. Şu kadar ki, ceza mahkemesinin mahkumiyet kararına rağmen davalının kusursuz olduğu sonucuna varamaz.

Bunun gibi, ceza mahkemesinde suç sabit görülmüşse ya da bunun tersi hukuka aykırılık bulunmadığı saptanarak aklama kararı verilmişse, hukuk hakimi bu kararları yok sayarak davanın kabulüne veya reddine karar veremez. Bunu, Yargıtay kararlarından birbirinin tersi iki örnekle açıklayalım:

Birinci örnek : Davalının, ceza mahkemesinde, davacının kişilik haklarına saldırıda bulunduğu saptanarak hükümlülüğüne karar verilmiş olması durumunda, hukuk davası yönünden de, davacının kişilik değerlerine saldırıda bulunduğu kabul edilmeli ve uygun miktarda manevi tazminata hükmedilmelidir.⁵

¹ 4.HD. 19.3.2001 gün 2000/12073 E. 2001/2587 sayılı kararı (YKD.2001/10-1509) – 11. HD.26.11.1984 gün 5785-5810 sayılı kararı (YKD.1985/3-379)- HGK.16.5.1973 gün E. 1970/4-577, K. 427 sayılı kararı (İKİD.1973/2305) – HGK.11.10.1989 gün E. 11/373 K,472 sayılı kararı (Uygur,a.g.e, sf.852) –HGK.11.12.1985 gün E.9/199-1054 (YKD.1987/6-821) – 4..HD. 4.2.1992, 12957/959 (YKD.1992/5-693), 5.10.1987, 4123/7124 (YKD.1987/12-1770), 5.10.1982, 72112/8488 (Uygur,849), 264.1976,7635/4285 (YKD.1977/10-1377)- 11.HD. 26.11.1984, 5785/5810- 13.HD. 31.5.1990,7987/3953 (YKD.1991/4-585)- 2. HD.29.9.1998,7363/9606 (YKD.1989/4-481)

² HGK.16.9.1981 gün E. 979/1-131, K. 1981/587 (YKD.1982/1-13)

³ 4. HD. 27.10.1981 gün 9167-11779 sayılı kararı (Yasa HD. 1981/12-1644,no:439)

⁴ T.Uygur,a.g.e.,sf.849-852- Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, a.g.e,sf.711-716 – Karahasan,a.g.e, sf.438 v.d. – K. Oğuzman/T. Öz., Borçlar Hukuku, 2000, sf.530-533- S. Olgaç, Borçlar Hukuku, 1976, C.I.,sf.899-916-V. Tuhr, Borçlar Hukuku, sf.412-K. Tunçomağ, Borçlar Hukuku, C.I.,sf.530.

⁵ 4. HD. 12.4.2001 gün 2000/12669-2001/3722 sayılı kararı (YKD.2002/5-705)

İlkinin tersi ikinci örnek: Ceza Mahkemesinin hukuka aykırılık bulunmadığı hususundaki kararı hukuk hakimini de bağlayıcı bir güç ve nitelik taşır. Ceza hakiminin, olayda TCK.nun 486.maddesindeki savunma hakkının aşılmadığı yolundaki kararı kesinleştikten sonra, hukuk hakiminin aynı olayı BK.49.(TBK.58.) maddesinin uygulanmasına olanak veren ağır kusurlu bir hareket olarak kabul etmesi doğrudur.⁶

Ceza mahkemesinin hukuk hakimini bağlayan kararları, aşağıda birkaç bölümde ve Yargıtay kararlarından seçtiğimiz örneklerle daha bir açıklığa kavuşturulmaya çalışılmıştır.

1-Mahkumiyet kararları ile bağlılık

Ceza mahkemesinin mahkumiyet kararı ve o kararın dayanağı maddi vakıalar hukuk hakimini bağlar. Davalının ceza mahkemesinin kararıyla kesinleşen eylemlerinin vaki olmadığı, hukuk mahkemesinde tartışma konusu yapılamaz. Sadece bu eylemlerin ne oranda kusuru gerektirdiği incelenebilir. (10.HD.01.12.1981,5692/6273, Yasa HD.1982/2-267,no:74)

Hukuk hakimi, ceza hakimini mahkumiyet kararına götüren olaylarla bağlıdır. O halde hukuk hakimi, artık olayların başka şekilde gerçekleştiğini benimseyemez ve zararın var olmadığını kabul edemez. (4.HD.05.10.1987, 4123-7124, YKD.1987/12-1770)

B.K. nun 53. maddesi uyarınca ceza mahkemesinin sabit saydığı olaylar üzerine verdiği ve kesinleşen mahkumiyet kararı hukuk hakimini bağlar. (4.HD.04.02.1992, 90/12957-92/959, YKD.1992/5-693)

Davalının eylemi suç niteliğinde olup, ceza mahkemesinde görevi kötüye kullanma suçu nedeniyle hüküm giymiştir. Bu durumda Borçlar Kanununun 60/2 ve Türk Ceza Kanununun 102/4. maddeleri uyarınca olayda uygulanması gereken zamanaşımı beş yıllık zamanaşımıdır. (4.HD.04.04.1996, 2547-2787, Yasa H.D. 1996/10-1685, no:630)

Kamu davasında mahkum olan davalının davacının kişilik haklarına saldırdığı ortadaki bilgi ve belgelerden anlaşıldığına göre sorumluluğu yönünde hüküm kurulmalıdır. (HGK.29.11.2000, E. 4-1732, K.1741, Yasa H.D. 2001/11-1387, no: 639)

Hukuk hakimi, ceza mahkemesinin belli bir olguyu saptayan mahkumiyet kararı ile bağlıdır. Bu nedenle, trafik kazasından kaynaklanan bir tazminat davasında, hukuk hakimi her ne kadar ceza dosyasındaki kusur oranı ile bağlı değil ise de, kesinleşen mahkumiyet kararı karşısında, davalının kusursuz olduğu kabul edilemez. (4.HD.05.02.2001, 2000/12024-2001/1003, YKD.2001/8-1334)

Ceza mahkemesince verilen hükümlülük kararındaki fiilin hukuka aykırılığı ve illiyet bağımlı belirleyen maddi olaylar konusundaki kabulü hukuk hakimini de bağlar. (4.HD.19.03.2001, 2000/12073-2001/2587, YKD.2001/10-1509)

Yargılama sırasında sarfedilen sözlerin hakaret olduğu savıyla açılan ceza davası sonuçlanıp sanık mahkum olduktan sonra açılan manevi tazminat davasının, sözlerin savunma sınırında kaldığı gerekçesiyle reddi usule ve yasaya aykırıdır. (4.HD.06.12.1988, 7505-10477, Yasa HD. 1989/2-263, no:137)

Bir ceza mahkemesinin, uyuşmazlık konusu bir olayın varlığı ve bu eylemin sanık tarafından işlendiğine ilişkin maddi sebebiyet ilgisini tesbit eden kesinleşmiş hükmü, hukuk hakimini bağlar. (HGK. 16.09.1981, E. 1979/1-131, K. 1981/587, YKD. 1982/1-13)⁷

⁶ 4.HD. 8.7.1982 gün 5856-7022 sayılı kararı (Yasa, 1982/10-1378,no:456)

⁷ Başka kararlar için bakınız : HGK. 22.9.1965, 172-319 (İKİD. 1965/10 – 4054) ; HGK.23.1.1985, E.83/10-372,K.85/21(YKD.1985/9-1286)-4.HD.13.3.1980,1279-3256(YKD.1982/1-29),4.HD. 27.10.1981,9167-11779 (Yasa,1971/12-1644, no:439), 12.12.1989, 6461-9571 (Yasa, 1990/8-1155, no:478), 11.11.1999, 9415-9746 (Yasa, 2000/10-1348, no:605) – 11.HD.26.11.1984, 5785-5810 (YKD.1985/3-379)- 15. HD. 20.5.1987, 1532-2279, YKD. 1987/12-1808

2- Suçun işlenmediğine ilişkin kesin aklama (beraat) kararı ile bağıllık

Sanığın eylemi işlemediğinin anlaşıldığını belirleyen veya bir takım olayların belli bir biçimde gerçekleştiğini tesbit eden beraat kararları hukuk yargıcını bağlar. Çünkü bu yoldaki karar hukuk yargıcı için kesin kanıt niteliğindedir.

(4.HD.28.11.1980, 11180-13789, Yasa H.D.1981/1-81, no:15)

Ceza hakiminin mahkumiyet kararı ile maddi vakiayı tesbit eden beraat kararı hukuk hakimini bağlar. (B.K.53) Bu hükmün amacı, adalete güveni sağlamak ve çelişik hükümlerin çıkmasını önlemek ve kesin hükmün toplum vicdanındaki haklılığının sarsılmasına engel olmaktır.(2.HD.30.06.1986,6295-6584, YKD.1987/3-384)

Mahkumiyet veya beraate ilişkin olmasında ayırım yapılmaksızın ceza mahkemesince verilen ve kesinleşen kararda saptanan olaylar hukuk hakimini bağlar.

(4.HD.26.04.1976, 75/7635-76/4285, YKD. 1977/10-1376)

Davalı, dava konusu yazı nedeniyle yayın yoluyla hakareten yargılandığı ceza mahkemesinde beraat ettiğine göre, davacı hakkındaki haber-yorumun, eleştiri mahiyetinde olduğunun kabulü ile hukuka aykırılık olgusunun yokluğu sonucuna varılmalıdır.

(4.HD. 05.10.2000, 5218-8310, Yasa H.D. 2000/10-1352, no: 607)

3- Eylemin hukuka aykırılığını ve nedensellik bağıını saptayan maddi olgularla bağıllık

B.K. nun 53. maddesi metninde ceza mahkemesince verilen kararların hukuk hakimini bağlayacağına dair açık bir hüküm yoksa da, bu maddenin genel yorumundan ve özellikle son cümlesinin karşı anlamından ceza mahkemesince verilen mahkumiyet kararındaki fiilin hukuka aykırılığını ve illiyet bağıını saptayan maddi olay (vakia) konusundaki kabulün hukuk hakimini de bağlaması anlamı çıkmaktadır.

(11.HD.26.11.1984,5785-5810, YKD. 1985/3-379)

Kural olarak hukuk hakimi, ceza hakiminin kusur tesbitine ilişkin kararı ile bağılı değil ise de, ceza hakiminin tesbit ettiği maddi olgularla ve özellikle "fiilin hukuka aykırılığı" yolundaki kabulü ile bağılıdır. (4.HD.13.03.1980, 1279-3256, YKD.1982/1-29)

Ceza mahkemesinin kesinleşmiş kararında sabit saydığı olaylar hukuk hakimini bağlar. Hukuk Mahkemesi bunun hilafına bir inceleme sonucunu kabul edemez. B.K. 53. maddesi hükmü buna engeldir. (HGK.22.09.1965, E.172, K. 319 (YKD.1965/10-4055)

Bir olayın ne yolda meydana geldiği konusundaki ceza mahkemesi kararı, hukuk hakimini bağlar.(4.HD.24.12.1965, 1964/10321 E. 7791 K. (1966, İBD.eki, sf.69)

Kural olarak hukuk hakimi, ceza hakiminin beraat kararı ile bağılı değildir. Ancak, ceza ilamının maddi olayları saptayan kısmı hukuk hakimini bağlar.

(HGK.11.12.1985, 9-199 E. 1054 K., YKD.1987/6-821)

Ceza mahkemesi kararı, fiili olaylar (vakıalar) yönünden hukuk hakimini bağlar.

(15.HD.20.05.1987,1532-2279, YKD. 1987/12-1803)

Ceza mahkemesince saptanan maddi olgular - kusur oranı hariç- hukuk hakimini bağlar.(10.HD.02.04.1990,89/9157-90/3084, Yasa H.D.1991/1-98, no:58)

Hukuk Mahkemeleri, ceza mahkemelerince verilen beraat kararları ile bağılı değil ise de, beraat kararıyla saptanıp kesinleşen maddi olguların hukuk mahkemelerini de bağlayacağı uygulamada ve öğretilerde kabul edilmektedir.

(10.HD.31.05.1990, 4575-5223, YKD. 1990/11-1645)

Hukuk hakimi, ceza mahkemesinde alınan kusur raporu ile bağılı değilse de, ceza mahkemesinin kabul ettiğı ve kesinleşen olgularla bağılıdır.

(21.HD.10.06.1997, 2846-3939, Yargı Dünyası, 1998/4-110)

B.K. nun 53. maddesine göre hukuk hakimi, ceza mahkemesinin saptadığı maddi olgularla bağılıdır. (19. HD.06.02.1998, 7211-536, Yargı Dünyası, 1998/7-72)

Hukuk mahkemesi, ceza mahkemesinin beraat kararı ile bağılı değil ise de, ceza mahkemesinin kesinleşen kararı maddi olgular yönünden hukuk mahkemesini bağlar.

(4.HD.11.11.1999, 9415-9746, Yasa H.D. 2000/10-1348, no:605)

Hukuk hakimi, ceza mahkemesince belirlenen kusur oranıyla bağılı değil ise de, saptanan ve kesinleşen maddi olgular hukuk hakimini de bağlar.

(19.HD.02.03.2001, 2000/9165-2001/1679, YKD. 2002/7-1074)

II-HUKUK HAKİMİNİN CEZA MAHKEMESİ KARARLARI KARŞISINDA BAĞIMSIZLIĞI

BK.53.maddesinde (TBK.74.maddesinde) hukuk hakimine geniş bir bağımsızlık tanınmıştır. Ceza hakiminin, suçun işlendiğine ilişkin mahkumiyet veya işlenmediğine ilişkin kesin aklama (beraat) kararları ile bu kararlardaki eylemin hukuka aykırılığını ve nedensellik bağıını saptayan maddi olgular dışında, hukuk hakimi, ceza mahkemesi kararlarıyla bağılı değildir. Yasa hükmüne göre bu bağımsızlık ilkesi başlıca şu hususları kapsamaktadır :

1- Delil yetersizliğine dayanan aklama (beraat) kararı hukuk hakimini bağlamaz.

Ceza mahkemesinde, suçun sanık tarafından işlenmediğinin saptanması nedeniyle verilen beraat kararının Hukuk Mahkemesine etkisi düşünülürse de, kesin delil bulunmaması nedeniyle beraat kararı verilmesi halinde bu nitelikteki kararın Hukuk Hakimini bağlayacağı söylenemez.

(HGK. 30.01.1976, 1974/4-475 E. 1976/159 K., YKD.1976/9-1266)

Ceza mahkemesinden verilen beraat kararı maddi vakıanın tesbitine ilişkin değildir. Davalı-sanık yargılandığı ceza davasında suçun unsurlarının oluşmadığı gerekçesiyle beraat ettirilmiştir. Ceza Mahkemesinin bu nitelikteki beraat kararı Hukuk Mahkemesini bağlamaz.

(11.HD.22.04.1999, 1998/8330-1999/398, Yargı Dünyası, 1999/10-81)

Hukuk hakimi, ceza mahkemesinin beraat kararı ile bağılı değildir. Üstelik beraat kararı suçun öğelerinin eksikliği yüzünden verilmiştir. O nedenle kusura dayalı sorumluluğun öğelerinin gerçekleşip gerçekleşmediği araştırılarak oluşacak sonuç doğrultusunda hüküm kurulmalıdır.

(4.HD. 25.10.1990, 1989/12558-1992/7848, Yasa H.D.1990/8-1152, no:689)

Hukuk hakimi ceza mahkemesinin kararıyla bağılı olmadığı gibi (B.K. m.53) olayla ilgili ceza mahkemesinin beraat kararı, kapsam bakımından hukuk hakimini bağlayıcı nitelikte değildir. Cezadaki kusur kavramı (yalnız kasta dayalı) ile hukuktaki kusur kavramı (kast-ihmal) aynı nitelikte değildir. (4.HD.05.07.1983,6025-6782)

Hukuk hakimi ceza mahkemesinin beraat kararı ile bağılı olmadığı gibi, ceza mahkemesinin kusurun takdirine ilişkin kararı da hukuk hakimini bağlamaz. Ancak, ceza mahkemesi kararlarıyla bağılı olmamak, ceza dosyasındaki delilleri takdir etmesine ve ceza mahkemesi ile aynı sonuca varmasına engel değildir.

(4.HD.09.11.1978,11083-12660, Yasa Hukuk D. 1979/1-126)

Görevliler hakkında açılan ceza davalarının beraatle sonuçlandırılması, B.K. nun 53. maddesi gereğince hukuk hakimini bağlamaz. Çünkü hukuk hakimi, kusur olup olmadığı hakkında ceza hukukunun sorumluluğa ilişkin hükümleriyle bağılı değildir.

(15.HD.02.02.1995, 404-479, YKD. 1995/11-1788)

2- Kusurun kast çeşidini esas alan ceza mahkemesi beraat kararı hukuk hakimini bağlamaz.

Bilindiği gibi kusur, kast ve ihmal olarak iki çeşittir. Hukuki sorumlulukta hem nicelik ve hem nitelik bakımından kusurun ihmal türü önemlidir. Zararlı sonucu istememekle birlikte bunun gerçekleşmemesi için gerekli dikkat ve özenin gösterilmemesi durumunda ihmalin var olduğu kabul edilir; dikkatsizlik ve özensizliğin varlığı, diğer unsurların bulunması koşuluyla, hukuki sorumluluk için yeterlidir. Bu nedenle, özellikle maddi olgu saptanmadan, kanıt yetersizliği nedeniyle verilen ve kusurun kast çeşidini esas alan ceza mahkemesi beraat kararı hukuk hakimini bağlamayacaktır. (BK. m.53, TBK.m.74)

(4.HD.31.03.1988, 59-3302, YKD. 1988/11-1504)

Haksız eylem sorumluluğu kusura dayalı sorumluluk olup, bu kusur, kasdi ya da ihmali eylem sonucu meydana gelir. Davalılar, ceza yasasında düzenlenmiş kasdi suçlardan olan zimmet ve görevi ihmal suçlarından mahkumiyetlerine yeter delil bulunmadığından beraat etmiş olmakla, hukuk mahkemesince olayda ihmal oluşturacak eylemler üzerinde durulmalıdır. Ceza mahkemesi davalıların kendi suçlarından beraat kararı verirken, belli bir maddi olguyu (eylemin davalılar tarafından işlenmediğini) saptamamıştır. Yeterli kanıt bulunmadığından beraat kararı verilmiş olmakla ceza mahkemesi kararı hukuk hakimini bağlamaz.

(4. HD.28.03.1983, 1066-3329, YKD.1983/7-983)

Kamu davası sonunda davalının beraat etmiş olması hukuk hakimini bağlamaz. Çünkü ceza dosyası içeriğinden davalının eylemi işlemekte kastı bulunmadığından beraatine karar verildiği anlaşılmaktadır. (4. HD.26.03.1987, 1655-2257, Yasa 1988/2-232, no:114)

3- Eylemin hukuka aykırılığını belirlemede bağımsızlık

Ceza mahkemesince, eylemin hukuka aykırı olmadığı gerekçesiyle verilen beraat kararı hukuk hakimini bağlamaz. “Ceza hakiminin beraat kararı vermesi durumunda, hukuk hakiminin, eylemin hukuka aykırı olup olmadığını belirlemede de bağımsızlığı vardır. Ceza mahkemesinin topladığı deliller doğrudan doğruya mahkeme tarafından takdir edilerek, davalının hareketinin haksız eylem mahiyetinde olup olmadığının ve kusurlu bulunup bulunmadığının tayini gerekir.” (3.HD.03.03.1959, 1455-1262)⁸

4- Ceza mahkemesinin nedensellik bağının bulunmadığına ilişkin kararı hukuk hakimini bağlamaz.

Ceza mahkemesinin nedensellik bağını saptayan kararı, hukuk hakimini bağlar ise de, nedensellik bağının bulunmadığına ilişkin kararı hukuk hakimini bağlamaz. Ceza hukukunda benimsenen nedensellik bağı ile özel hukuktaki “uygun nedensellik bağı” kavramları aynı nitelikte değildir. Ceza hukukunda oldukça dar tutulurken, hukuki sorumlulukta kolaylaştırma ve olasılığı önemli ölçüde artırma kavramlarıyla genişletilmiştir. Bu nedenledir ki, hukuk hakimi, ceza hakiminin nedensellik bağı bulunmadığına ilişkin kabulü ile bağılı değildir.⁹

Haksız eylemler, en önemli borç kaynaklarından biri olup, haksız eylemin unsurlarını: a) Eylem b) Hukuka aykırılık, c) Zarar, d)Kusur, e) Uygun nedensellik bağı oluşturur. Haksız eylem bir şeyi yapma biçiminde olabileceği gibi, yapmama biçiminde bir davranış da olabilir.

⁸ 13.HD. 13.1.1986 gün 7196-7158 sayılı kararına göre :”Ceza mahkemesinin beraat kararı, senedin sahtelik sebebiyle hukuk mahkemesince iptaline karar verilmesine engel değildir. Sahtelik hususunda ceza mahkemesinin beraatine dair kararı hukuk mahkemesini bağlamaz. Bu nedenle mahkemenin sahtelik hususunda gerekli soruşturmayı yapması ve delilleri değerlendirmesi gerekir. (YKD. 1987/1-76) – HGK. 19.9.2001 gün E. 2001/13-550, K. 2001/596 sayılı kararına göre de “Ceza mahkemesinin beraat kararı hukuk hakimini bağlamaz. Bu nedenle davalının sahtelik savunmasının her yönüyle incelenmesi ve bilirkişi incelemesi yaptırılması gerekir.” (Yargı Dünyası, 2001/12-10)

⁹ M.R. Karahasan, Tazminat Davaları ve Yargılama Usulü, 1996, sf.441-443

Eylem, nitelikçe olayların akışına ve genel yaşam deneylerine göre bir zarar oluşturmaya elverişli ise, o eylem ile zarar arasında “Uygun nedensellik bağı” bulunduğundan söz edilir. Başka bir anlatımla, zararlı sonuç, oluş biçimine göre eyleme uygun ise, onun uygun sonucu olarak görülebiliyorsa, uygun nedensellik bağı var demektir.

Haksız eylemi işleyen kimse, uygun nedensellik bağı çerçevesine giren bütün zararlardan sorumludur.

Eylem ile zararlı sonuç arasında böyle bir bağı var olup olmadığı herşeyden önce mantık kurallarına göre belirlenir. Ancak mantık kuralları çerçevesinde nedensellik bağının kesin ve belirgin görüldüğü her olayda eylemciyi o eylemin bütün sonuçlarından sorumlu tutmak her zaman adalet duygusuna uygun düşmeyebilir. O nedenle, sorumluluğun var olduğunu kabul edebilmek için, öğretide ve Türk ve İsviçre uygulamasında da kabul edildiği üzere, eylemin nitelikçe olayların doğal ve alışılmış akışına, yaşam denemelerine ve nesnel (objektif) olasılığa göre, oluşmuş zarar türünden bir zararı doğurmaya elverişli bulunması gerekir ki, buna “uygun nedensellik” denir. Eğer ortaya çıkan sonuç, yaşamın doğal akışına ve yaşam denemelerine göre beklenilmeyecek bir nitelikte ise, eylem ile sonuç arasında mantıksal açıdan bir nedensellik bulunsa bile, eylemi işleyen bu olağandışı, benzersiz ve nedensiz sonuçtan sorumlu tutulamaz. Bu gibi durumlarda, zararın gerçekte başka bir biçimde oluştuğu kanıtlanırsa nedensellik bağı kesilmiş olur. Ceza mahkemesinin olayda uygun nedensellik bağı bulunmadığına ilişkin kararı hukuk hakimini bağlamaz.¹⁰

5- Ayırtım gücünün saptanması yönünden bağımsızlık

Önce hemen belirtelim ki, ceza yeterliği olmayanlar hakkında uzamış (ceza) zamanaşımı uygulanır. Örneğin, yaşının küçüklüğü nedeniyle cezalandırılmayan kişinin işlemiş olduğu eylemin suç oluşturması durumunda, hukuk mahkemesinde açılan tazminat davasında uzamış (ceza) zamanaşımı uygulanır.¹¹

Hukuk hakimi, haksız eylemi işleyen ayırtım gücüne sahip olup olmadığını belirlemede Ceza Hukuku kurallarıyla bağı değildir. Ceza yasaları, bir çok suçlar için yalnızca “kast” arar; savsamayı (ihmal) kural olarak kusur saymaz. Oysa Medeni Hukukta durum farklıdır. Öte yandan Ceza Hukuku esaslarına göre küçükler belli bir yaşa gelmedikçe ayırtım gücünden yoksun sayılır. Medeni Hukukta ise ayırtım gücünün belirlenmesinde yaşın önemi yoktur. Öyleyse hukuk hakiminin, kusuru ve ayırtım gücünü saptarken Ceza Hukuku ölçüleriyle hareket etmesi beklenemez. Böyle olunca, ceza mahkemesi bir kimseyi kusursuz ya da ayırtım gücünden yoksun sayarak beraat kararı verirse, bu karar hukuk hakimini bağlamayacaktır.¹² Bu husus BK.53.maddesi 1.fıkrasında (TBK.74.maddesi 1.fıkrasında) çok açık biçimde belirtilmiş ve “Hakim, kusur bulunup bulunmadığına veya haksız eylemi işleyen ayırtım gücüne sahip olup olmadığına karar vermek için, ceza hukukunun sorumluluk kurallarıyla bağı değildir.” denilmiştir.

BK. 41.maddesine (TBK.49.maddesine) göre, hukuka aykırı ve kusurlu bir eylemle bir zarar verilirse, giderim borcu doğmuş olur. Şu var ki, kusur için eylemi yapanda, ayırtım (temyiz) gücü aranır ki buna, kusur yeteneği denir. Tersine durumda, haksız eylem sorumluluğundan söz edilemez. Bununla birlikte eylemi yapana zararın yükletilmesi,

¹⁰ Turgut Uygur, Borçlar Kanunu, 1990, Cilt:I, sf.302. Yargıtay HGK. 28.11.2001 gün 2001/11-1103 E. 2001/1084 K. sayılı kararına göre :” Ceza mahkemesi nedensellik bağı yönünden araştırma yapmadan delil yetersizliğinden beraat kararı vermişse, hukuk hakimi nedensellik bağı bulunup bulunmadığını araştırmalıdır. Kararın içeriğine göre :”Somut olayda, Ceza Mahkemesinde sanıkların et pişirmek için ızgara yaktıkları ateşle yangın arasında illiyet bağı yönünden araştırma yapılmadan delil yetersizliğinden beraat kararı verilmesine karşı yerel mahkeme, ceza davasında olayla yangın arasında illiyet bağı yokluğundan dolayı beraat kararı verildiğinden söz ederek davayı reddetmiştir. Açıklanan bu durum karşısında, olayla yangın arasında illiyet bağı bulunup bulunmadığı yönünden hukuk hakimi tarafından araştırma yapılmalıdır. (Yargı Dünyası, 2002/2- sayı :74, sf.22-24)

¹¹ T.Uygur, a.g.e., sf. 976’da 4. H.D. 17.11.1988 gün 6907-9827 sayılı kararı.

¹² S.S. Tekinay, Borçlar Hukuku, 1979, sf.546

hakkaniyet düşüncesiyle uygun görülmüş ve BK.m.54/1 (TBK.m.65) ile bu sorumluluk düzenlenerek kusura dayanmayan bir sorumluluk durumu öngörülmüştür. Böylece, ayırtım gücünden yoksun olanların eylemlerinden doğan zarar giderimi borcunun kaynağı, hakkaniyet olmuştur. Demek ki, burada, hakkaniyet düşüncesine dayanan bir sorumluluk söz konusudur. Oysa BK. m. 54/2 ile bir başka durum, kusur sorumluluğu olarak düzenlenmiştir.

818 sayılı Borçlar Kanunu 54.maddesi 2.fıkrası, 6098 sayılı yeni Türk Borçlar Kanunu'nda ayrı bir madde halinde düzenlenmiş olup, "Ayırt etme gücünün geçici kaybı" başlıklı 59.maddede:

"Ayırt etme gücünü geçici olarak kaybeden kişi, bu sırada verdiği zararları gidermekle yükümlüdür. Ancak, ayırt etme gücünü kaybetmede kusuru olmadığını ispat ederse, sorumluluktan kurtulur" denilmiştir.

Eylemi yapanın ayırtım gücünden yoksun olup olmadığı, MK.m.13'e göre belirlenmek gerekir. Yaşının küçüklüğü veya akıl hastalığı ya da akıl zayıflığı veya sarhoşluk ve bunlara benzer nedenlerden biriyle akla uygun davranma gücünden yoksun olmayan kişi sezgin (mümeyyiz) sayılmıştır. Buna karşılık küçükler, akıl hastalığı ya da akıl zayıflığı olanlar, alkolikler ayırtım gücünden yoksundurlar. İşte Borçlar Yasası 54/1.(TBK.65) maddesi anlamında sorumluluk için zararlandırıcı davranışın, ayırtım gücünden yoksun olanlar tarafından yapılması gerekir.¹³

III-HUKUK HAKİMİNİN KUSUR ORANLARINI BELİRLEMEDE BAĞIMSIZLIĞI

BK.53.(TBK.74) maddesinde haksız eylemin "kusur" ögesi konusunda hukuk hakimine tanınan yetkiler iki bölüm olup, birincisi "kusur bulunup bulunmadığına", öteki "kusurun derecesini ve zararın tutarını belirlemeye" ilişkindir.

Maddenin ilk cümlesine göre : "Hakim, kusur bulunup bulunmadığına karar vermek için, ceza hukukunun sorumluluk kurallarıyla bağlı değildir."

Madde metninden çıkan anlama göre, bağlı olunmayacak olan yalnızca "ceza hukukunun sorumluluk kuralları"dır. Yoksa, yukardaki bölümlerde incelendiği üzere, suçun işlendiğine ilişkin hükümlülük kararları, ceza mahkemesinde toplanan kanıtlar, hukuka aykırılık durumları, nedensellik bağı ve maddi olgular hukuk hakimini bağlayacaktır. Öyleyse hukuk hakiminin "kusur bulunup bulunmadığına" karar vermedeki bağımsızlığı, sınırsız bir bağımsızlık değildir. Eğer ceza mahkemesinde hükümlülük kararı verilmiş ve haksız eylemi işleyen belli bir oranda kusurlu bulunmuşsa, hukuk hakimi artık bunu büsbütün yok sayamayacak; yeniden kusur oranı belirlerken, ceza mahkemesinde toplanan kanıtları ve maddi olguları gözönünde bulunduracaktır.

Maddenin ilk cümlesine göre "kusurun varlığını" araştırmada yetkileri sınırlı olan hukuk hakimi, maddenin ikinci cümlesine göre "**kusurun derecesini ve zarar tutarını belirlemede**" tam bağımsız kılınmıştır. Maddenin ikinci cümlesinde "Ceza mahkemesinin kararı, kusurun değerlendirilmesi ve zarar tutarının saptanması konularında hukuk hakimini bağlamaz." denilmiştir. Görüldüğü gibi, hukuk hakiminin kusurun varlığını ya da yokluğunu belirlemede yetkileri sınırlı ve ceza mahkemesinin saptamalarıyla bağlı; buna karşılık **kusurun derecesini ve zararın kapsamını değerlendirme yönünden** yetkileri sınırsız ve kararlarında bağımsızdır. Hukuk hakiminin bu yöne ilişkin yetkileri, bu bölümün konusu olan uzamış ceza zamanaşımının uygulanması sorunları ile doğrudan bağlantılı olmadığından ve ayrı bir incelemeyi gerektirdiğinden burada yer vermiyoruz.

¹³ M.R. Karahasan, Sorumluluk Hukuku, 1995, sf.481-482

www.TazminatHukuku.com